

Стимулювання працівників до дотримання норм охорони праці: економічні важелі

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах розглянуто питання стимулювання працівників до дотримання норм охорони праці із застосуванням економічних важелів. Проаналізовано роль матеріального заохочення, преміювання та інших фінансових механізмів у формуванні відповідальної поведінки персоналу щодо безпеки праці. Визначено, що ефективне поєднання економічних стимулів із організаційними заходами сприяє підвищенню рівня виробничої безпеки та зниженню виробничого травматизму. Обґрунтовано доцільність удосконалення системи економічного стимулювання дотримання вимог охорони праці на підприємствах.

Ключові слова: охорона праці, безпека праці, стимулювання працівників, економічні важелі, мотивація персоналу, виробничий травматизм, система управління охороною праці.

Abstract

The theses consider the issue of stimulating employees to comply with labor protection standards using economic levers. The role of material incentives, bonuses and other financial mechanisms in the formation of responsible behavior of personnel regarding labor safety is analyzed. It is determined that the effective combination of economic incentives with organizational measures contributes to increasing the level of industrial safety and reducing industrial injuries. The feasibility of improving the system of economic incentives for compliance with labor protection requirements at enterprises is substantiated.

Keywords: labor protection, occupational safety, employee incentives, economic levers, personnel motivation, industrial injuries, occupational safety management system.

Вступ

У сучасних умовах функціонування підприємств питання забезпечення безпеки праці набуває особливої актуальності, оскільки виробничі ризики безпосередньо впливають на здоров'я працівників, ефективність виробництва та економічні результати діяльності організації. Одним із важливих напрямів підвищення рівня виробничої безпеки є стимулювання працівників до дотримання вимог охорони праці. Використання економічних важелів, зокрема системи матеріального заохочення, преміювання та фінансових санкцій, сприяє формуванню відповідальної поведінки персоналу та підвищенню ефективності системи управління охороною праці. Водночас недостатній рівень мотивації працівників до дотримання правил безпеки залишається однією з причин виробничого травматизму, що зумовлює необхідність дослідження ефективних механізмів економічного стимулювання безпечної трудової діяльності.

Мета дослідження – проаналізувати роль економічних важелів у стимулюванні працівників до дотримання норм охорони праці та визначити ефективні механізми матеріального заохочення, що сприяють підвищенню рівня безпеки праці та відповідальної поведінки персоналу на підприємстві.

Основна частина

Проблема стимулювання працівників до дотримання норм охорони праці є важливою складовою системи управління безпекою праці на підприємстві. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що ефективне дотримання вимог охорони праці значною мірою залежить від поєднання внутрішньої мотивації працівників та зовнішніх стимулів з боку організації. Зокрема, встановлено, що індивідуальні цінності, ставлення до безпеки та організаційні чинники формують мотивацію працівників до безпечної поведінки [1]. Важливу роль відіграють як матеріальні стимули (заробітна плата, премії), так і нематеріальні (визнання, підтримка, безпечне середовище), що безпосередньо впливають на рівень дотримання норм безпеки [2].

Крім того, дослідження доводять, що підтримка з боку керівництва, формування культури безпеки та психологічний клімат у колективі сприяють підвищенню мотивації та безпечної поведінки працівників, особливо в умовах підвищених ризиків або кризових ситуацій [3]. Таким чином, комплексний підхід до мотивації персоналу є ключовим чинником підвищення ефективності системи охорони праці.

Соціально-психологічні аспекти мотивації досліджено у роботі [4], де на основі опитувань працівників встановлено, що прозора система винагород, інтерактивне навчання та залучення персоналу до формування правил безпеки підвищують рівень відповідальності за дотримання вимог охорони праці.

Прикладні дослідження у сфері промисловості підтверджують доцільність використання економічних важелів стимулювання безпеки, зокрема формування спеціальних фондів охорони праці та інтеграції безпекових стимулів у систему оплати праці. Встановлено, що підвищення рівня матеріального стимулювання та впровадження систем заохочень сприяє зростанню мотивації працівників до дотримання вимог безпеки та зниженню виробничого травматизму [5].

Разом із тим ефективність таких заходів значно зростає за умови їх поєднання з нематеріальними стимулами та формуванням культури безпеки на підприємстві, що забезпечує довгостроковий ефект безпечної поведінки персоналу [2]. Дослідження також свідчать, що впровадження комплексних програм стимулювання (включаючи преміювання, заохочення та участь працівників у програмах безпеки) підвищує рівень залученості персоналу та ефективність системи управління охороною праці [6].

Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються питання економічної ефективності стимулювання безпечної поведінки працівників, розроблення кількісних показників оцінювання результативності таких заходів та їх інтеграції у систему управління охороною праці підприємства.

Висновки

Проведений аналіз показав, що стимулювання працівників до дотримання норм охорони праці є важливим елементом ефективної системи управління безпекою праці на підприємстві. Використання економічних важелів, зокрема матеріального заохочення, преміювання за безпечну поведінку та включення показників безпеки праці до системи оплати праці, сприяє підвищенню відповідальності працівників та зниженню рівня виробничого травматизму. Встановлено, що поєднання матеріальних стимулів із організаційними та інформаційними заходами дозволяє формувати культуру безпечної праці на підприємстві. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення системи показників оцінювання ефективності економічного стимулювання безпечної поведінки працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bergman Bruhn Å., Lindahl C., Andersson I.-M., Rosén G. Motivational factors for occupational safety and health improvements: A mixed-method study within the Swedish equine sector // *Safety Science*. – 2023. – Vol. 159. – 106035. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.106035>
2. Sunarjo D. K., Amin M. Occupational safety health and work motivation on worker performance construction projects // *ASTONJADRO*. – 2025. – Vol. 14, No. 2. – P. 554–564. – DOI: <https://doi.org/10.32832/astonjadro.v14i2.17519>
3. Thai N. T. M., Hien N. N. The impact of safety culture on workers' safety motivation and behavior in Vietnam's construction industry // *International Journal of Safety and Security Engineering*. – 2025. – Vol. 15, No. 2. – P. 209–218. – DOI: <https://doi.org/10.18280/ijss.150202>
4. Klymchuk A. O., Mikhailov A. N. The motivation and stimulation of personnel in effective enterprise management and innovation activity improving // *Marketing and Management of Innovations*. – 2018. – No. 1. – P. 218–234. – DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.1-16>
5. Meyer L., Goedhals-Gerber L. L., Bod A. A systematic review of incentive schemes and their implications for truck driver safety performance // *Journal of Safety Research*. – 2025. – Vol. 92. – P. 166–180. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsr.2024.11.023>
6. Mustard C. A., Yanar B. Estimating the financial benefits of employers' occupational health and safety expenditures // *Safety Science*. – 2023. – Vol. 159. – 106008. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.106008>

Дика Вікторія Олександрівна – студентка групи МЗД-23б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: vikadika780@gmail.com.

Науковий керівник: **Віштак Інна Вікторівна** – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. e-mail: innavish322@gmail.com

Dyka Viktoriia Oleksandrivna – Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vikadika780@gmail.com.

Scientific advisor: **Vishtak Inna Viktorivna** - Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Life Safety and Safety Pedagogy, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: innavish322@gmail.com